

Region Uppsala

Giftfria leksaker inom Region Uppsala

En vägledning för inventering,
utrensning, inköp och gåvor.

foto: Staffan Claesson

En vägledning

Den här broschyren riktar sig till Region Uppsalas verksamheter och är en vägledning för att verksamheterna ska tillhandahålla giftfria leksaker och lekmaterial. I denna broschyr finns information om inventering, utrensning, inköp av nytt material samt hur verksamheten ska hantera gåvor.

I detta arbete är det viktigt att beakta barnperspektivet och barnets behov av lek. När gamla leksaker ersätts av nya, ska de uppfylla samma funktion som tidigare. Det kan finnas särskilda skäl för en verksamhet att behålla leksaker, meddela i detta fall miljösamordnare.

Arbetet är en del av Region Uppsalas miljöprogram 2019-2022 och har sin grund i det nationella miljömålet Giftfri Miljö.

Bakgrund

I produktionen av olika varor och material används en stor mängd kemikalier som kan vara skadliga för människan och miljön. Barn är mer känsliga för kemikalier än vuxna eftersom deras immunsystem, hormonsystem, hjärnor och många andra organ inte är färdigutvecklade. Dessutom kommer små barn i mycket nära kontakt med saker i deras omgivning genom att de känner och smakar på dem. Det är därför viktigt att minimera deras exponering för skadliga ämnen.

Leksaker är varor utformade eller avsedda att användas för lek av barn under 14 år. År 2007 kom striktare regler om leksaker inom EU, som skärptes ytterligare år 2012. Alla leksaker som finns på marknaden i EU efter den 20 juli 2013 måste uppfylla kemikaliekraven i Leksaksdirektivet*

*) Leksaksdirektivet (2009/48/EG) är ett regelverk för leksaker som är beslutat på EU-nivå. Enligt detta får leksakers innehåll av kemiska ämnen inte innebära någon risk för människors hälsa. Direktivet innebär bland annat förbud mot en mängd skadliga ämnen samt dokumentationskrav på CE-märkning och kemisk säkerhetsbedömning (dokumentationskraven gäller från 20 juli 2011). Det finns även andra regelverk som begränsar kemiska ämnen i leksaker, bland annat RoHS-direktivet och Reach-förordningen.

Leksaker som ska rensas bort

En förklaring till att leksakerna nedan ska rensas bort presenteras på nästa sida, enligt respektive siffra i listan.

1. Elektronik, pysselmaterial, utklädnung och material som inte är avsedda att användas som leksaker för barn. Endast pysselmaterial som verkligen är avsett för barn innefattas av alla regelverk som begränsar kemiska ämnen i leksaker.
2. Plastleksaker som är hala, klibbiga eller luktar.
3. Leksaker som doftar, till exempel suddgummi.
4. Vätskefyllda leksaker som riskerar att gå sönder.
5. Trasiga leksaker där färg, emalj eller plast lossnat.
6. Leksaker som saknar CE-märkning **CE**
7. Gamla plastleksaker (äldre än år 2007, eller ännu hellre år 2013) som är mjukare än Lego. Dock kan gamla hårdare plastleksaker användas för barn som inte stoppar leksakerna i munnen.
8. Tuschpennor och kriter som inte är avsedda för barn.
9. Gamla lekkuddar och madrasser äldre än år 2004 av skumgummi eller med PVC-överdrag. Rensa även bort gamla plastdukar av PVC.
10. Oljebaserade färger.
11. Cernit- och andra plastleror (om den inte är märkt med certifieringen Giffri förskola).
12. Gamla elektroniska leksaker.

Varför ska vi göra en utrensning?

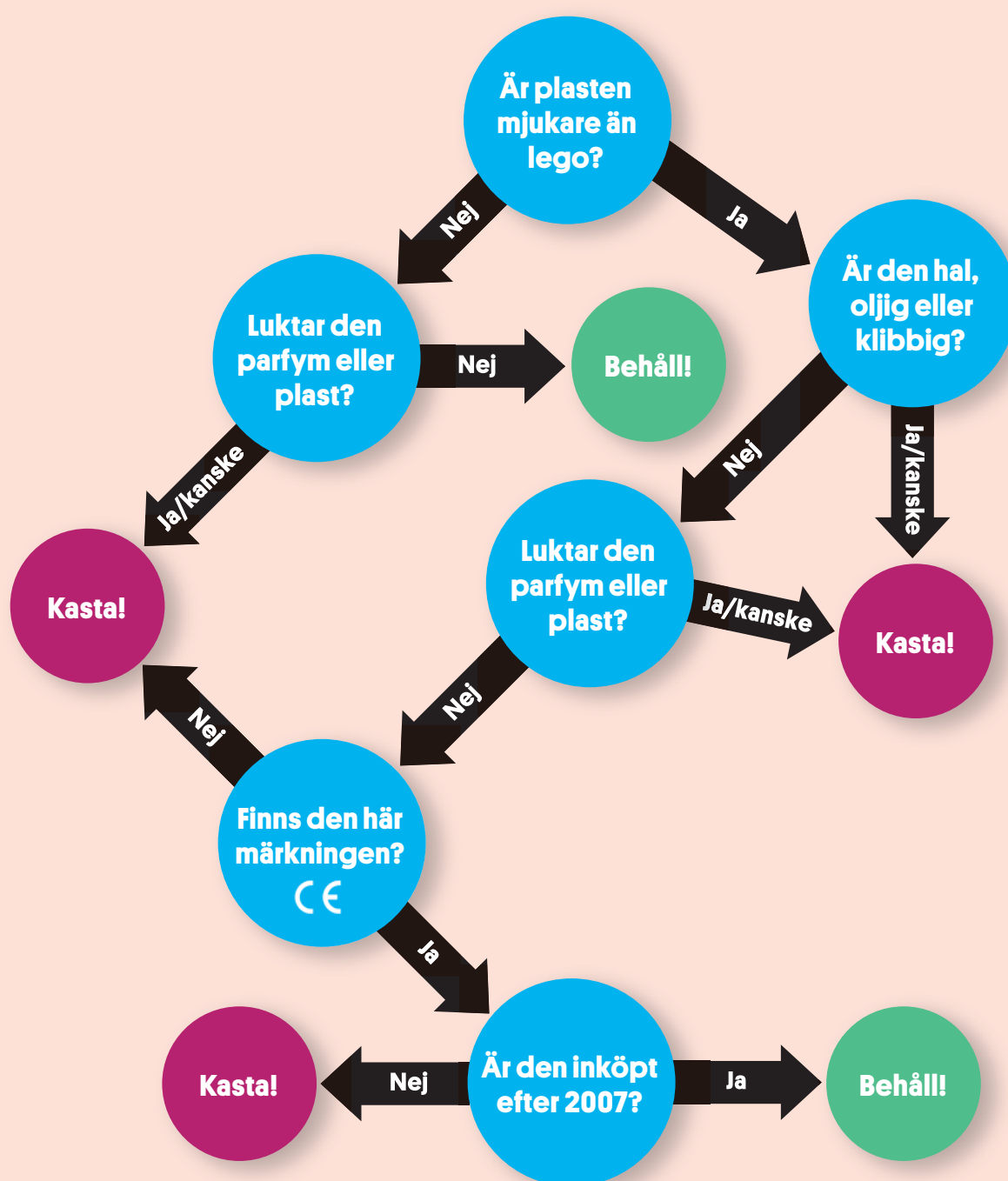
Denna lista är en förklaring till varför leksakerna ska rensas ut på tidigare sida.

- 1.** Leksaker har en hårdare reglering av hälsoskadliga ämnen jämfört med andra varor. Material som inte är avsett att användas som leksaker kan innehålla hälsoskadliga ämnen. Smycken kan innehålla bly, kadmium och nickel och gammal elektronik innehåller tungmetaller och flamskyddsmedel. Väskor av konstläder innehåller ofta PVC och ftalater. Kvitton och dvd-filmer kan innehålla det hormonstörande ämnet bisfenol A.
- 2.** Plast som luktar eller känns kladdig kan betyda att den innehåller nu förbjudna tungmetaller, ftalater eller luktande ämnen.
- 3.** Leksaker som doftar kan innehålla allergiframkallande ämnen.
- 4.** Vätskefyllda leksaker kan innehålla mineralolja som kan ge kemisk lunginflammation.
- 5.** Trasiga leksaker kan läcka hälsoskadliga ämnen som tidigare varit bundna i materialet. Färg som lossnat från leksaker kan innehålla farliga tungmetaller.
- 6.** CE-märkningen innebär att varan uppfyller EU:s säkerhetskrav för leksaker
- 7.** Plastleksaker tillverkade före år 2007 kan innehålla skadliga ftalater (mjukgörare) som nu är förbjudna. De ftalater som kan innebära en risk är förbjudna inom EU sedan år 2007 i produkter avsedda för barn, både produkter som tillverkats och de som importerats. Däremot kan plastleksaker som är tillverkade före år 2007 eller som är köpta av konsument utanför EU innehålla de skadliga ftalaterna. År 2013 skärptes kraven ytterligare.
- 8.** Pennor och kriter som inte är avsedda för barn kan innehålla hälsoskadliga färgämnen och bly. Tuschpennor kan innehålla lösningsmedel. Pennorna och kriterorna ska vara vattenbaserade, utan konserveringsmedel. Tester från leverantören kan visa att de inte innehåller tungmetaller.
- 9.** Gamla (äldre än år 2004) lekkuddar och madrasser av skumgummi samt kuddar med PVC-överdrag kan innehålla skadliga flamskyddsmedel, tungmetaller eller mjukgörare. PVC betyder polyvinylklorid, kan även kallas för vinylplast.

10. Endast pysselmaterial som verkligen är avsett för barn innefattas av alla regelverk som begränsar kemiska ämnen i leksaker. Lim och färger för barn ska vara vattenbaserade och då inte innehålla skadliga lösningsmedel. De ska inte vara märkta med faropiktogram (varningssymbol).
11. Plastleror och leror som ska härdas i ugn kan innehålla tillsatser som bör undvikas, speciellt för små barn som kan stoppa leran i munnen.
12. Elektroniska leksaker tillverkade före år 2006 som inte uppfyller kraven i RoHS-direktivet kan innehålla farliga tungmetaller (bly, kvicksilver, kadmium).

Vid utrensningen – använd gärna flödesschemat

Bra leksaker

Leksakerna nedan är bra exempel eftersom de bland annat är gjorda av trä eller är miljöcertifierad. CE-märkningen visar att varan uppfyller EU:s säkerhetskrav för leksaker.

Barnets behov av lek

Leksaker och lekmaterial syftar till att underlätta barnets vårdbesök på olika sätt. Genom lek kan barnet förbereda sig inför ett vårdbesök. Att låta barnet leka en stund i väntrummet är ett sätt att vänja barnet vid den nya miljön. Vid en undersökning eller behandling kan leksaker användas för att avleda barnets uppmärksamhet och när barnet får med sig en leksak hem kan det ge en bättre upplevelse av besöket. Lek är även ett sätt att bearbeta upplevelser och känslor efter besöket. Inom Region Uppsalas verksamheter används leksaker och lekmaterial också i pedagogiskt syfte och som hjälpmedel vid habilitering.

Leken kan hjälpa barnet att:

- lära sig saker, förstå och att använda sin fantasi och kropp
- leva sig in i och hitta sätt att hantera nya och kanske obehagliga situationer
- komma i kontakt med och bearbeta olika känslor såsom rädsla eller nyfikenhet

Beställning av leksaker, lekmaterial och belöningsleksaker

Region Uppsalas avtal på leksaker och lekmaterial begränsar innehåll av farliga ämnen. I avtalen ingår ett sortiment för inomhus- och utomhuslek, pedagogiska läromedel, hobbymaterial samt lekmöbler och lekmattor. Enligt gällande avtal ska beställningar i första hand göras via ABA Skol AB och i andra hand via Lekolar AB. Båda leverantörerna har utbud med certifieringen Giftfri förskola, vilket innebär att leksakerna uppfyller strängare krav än vad EU-lagstiftning ställer. Belöningsleksaker beställs genom Region Uppsalas ekonomi- och inköpssystem Agresso.

Region Uppsala har avsatt ekonomiska medel för inköp av lekmaterial, som varje arbetsplats kan ansöka om.

För att veta mer om hur du beställer lekmaterial och ansöker om ekonomiskt stöd för inköp av nya leksaker gå in på Intranätet/Kunskapsbanken/Miljö/Kemikaliehantering/Giftriga leksaker inom Region Uppsala.

Checklista vid inköp och gåvor

Om produkten du vill beställa inte är certifierad med Giftfri förskola, använd checklistan nedan. Dessa kriterier gäller även när arbetsplatsen tar emot gåvor från annan part.

- Köp bara leksaker och hobbymaterial som är anpassat för barn
- Alla leksaker ska vara CE-märkta
- Köp kvalitetsleksaker tillverkade i Europa så långt det är möjligt
- Handla från firmor som arbetar medvetet med miljöfrågor
- Välj om möjligt träleksaker med ytbehandling istället för plastleksaker
- Välj gärna Svanen-märkta leksaker, särskilt vid plastleksaker eftersom plast oftare innehåller farliga kemikalier än till exempel trä och metall
- Välj madrasser/kuddar certifierade enligt Bra miljöval, Svanen, Oeko-tex
- Välj inte saker/leksaker märkta med "antibakteriellt"
- Rätt att veta – fråga leverantören efter miljöanpassade alternativ

¹ Du blir ombedd att registrera eller logga in med din arbetsplats kundnummer. Om du inte vet kundnumret, fråga din chef. Om din arbetsplats inte har ett kundnummer, kontakta ABA skol/Lekolar för att få ett. Uppge att arbetsplatsen tillhör Region Uppsala.

Råd om hantering av inköpt lekmaterial

- Gå regelbundet igenom leksakerna och materialet, tvätta, diska och/eller torka av och kontrollera att inget är trasigt. Följ gällande rengörings- och desinfektionsrutiner.
- Textilier som kläder, filtar, kuddar och gosedjur kan innehålla rester av kemikalier från tillverkningen och bör därför tvättas innan användning. Av samma anledning är det bra att vädra madrasser och dylikt innan användning.
- Använd parfymfritt miljömärkt tvättmedel.
- En god ventilation och regelbunden städning av lokaler är viktigt för att hålla inomhusluften renare och minska mängden kemikalier barnet kan andas in.
- Förvara helst leksaker i skåp av trä. Undvik förvaring som är av mjuk eller luktande plast.

Mer information:

För mer information om projektet och länkar till mer fakta, besök miljösidorna på Region Uppsalas intranät: Kunskapsbanken/Miljö/Kemikaliehantering/Giftfria leksaker inom Region Uppsala

Broschyren är framtagen av miljöenheten på Regionkontoret i samarbete med Akademiska sjukhuset, Nära vård och hälsa, Folk tandvården och Lasarettet i Enköping inom Region Uppsala.

Illustration: Maria och Jan Berglin